

VÝPLATNÍ OTISKY NA ZABRANÝCH ÚZEMÍCH

Výplatní otisky na zabraných územích dokumentují mnohé. Ve svém předchozím příspěvku na těchto stránkách („Výplatní otisk na zabraném území“) jsem se zaměřil na vývoj výplatních otisků na zabraném území po Mnichovské dohodě a některé změny. Týkaly se především celkového vzhledu a jeho některých částí (denní, výplatní razítko a označení uživatele).

Změn bylo však více. Jsou víceméně známy, nicméně stojí za připomínky v kontextu sledování otisků této doby.

Předně se změnilo denní razítko – z československého vzoru (motýlek či větrná růžice) nastala změna na říšský obdélník s německou orlicí a názvem Německá říšská pošta v němčině. Známý fakt doplňuji obrázkem originálního věstníku z podzimu roku 1938 a třemi novými vzory výplatního otisku, které byly jedny z prvních tohoto vzoru. Kolega Bernhard Brunner poskytl otisk ze sbírky s datem 16. 12. 1938 (Lovosice), katalog přátel Dürsta a Eicha uvedl otisk z Podmokel s datem 22. 12. 1938, já mám ve sbírce datum 28. 12. 1938 otisku uživatele Schubert. Vyskytly se otisky s dřívějším datem?. Zajímavé je, že u všech tří je vysekané denní razítko, nové do té doby použití nebylo zhotoveno.

Další zajímavostí je skutečnost, že na zabraná území pronikly výplatní stroje další soustavy (odlišné od do tehdy monopolní soustavy Francotyp). Monopol narušila soustava Postalia. Tento fakt je z literatury již známý, nicméně stojí za připomenutí. Doposud se traduje, že k porušení monopolu došlo až zavedením soustavy Universal Postal Frankers MV na poštovní přepážky ve 40. letech po válce. Zatím jsou známy ze sledované doby čtyři otisky (v katalogu Di Casola/Leiš označeny jako Postalia D2). Čtvrtý zobrazený otisk je uveden ve zmíněném katalogu Dürstově a Eichově. Otisky nesou datum v rozmezí 9. 6. 1944 – 12. 2. 1945.

Třetí zajímavostí jsou výplatní otisky, které ve svém denním razítku mají vůbec první poštovní směrovací číslo (německy Postleitzahlen) použité na našem území v artefaktu z poštovního provozu. Na tomto místě doplňuji, že byly i další artefakty, které poštovní směrovací číslo v sobě mají (např. R-nálepky, gumová razítka, obálky apod.). Tuto informaci doplňuji těmito ilustracemi:

Ilustrace list 3 – Věstník Říšského ministerstva pošt č. 56/ročník 1944 ze 6. 6. 1944. Věstník doplňuji mapou tehdejšího německého území s detailním označením jeho částí, ke kterým byly přiřazeny poštovní směrovací čísla.

Ilustrace list 4 – Výrobní list ke štočku výplatního stroje Francotyp (Sudentenländische Treibstoffwerke Aktiengesellschaft, kde je zobrazeno denní razítko s datem 25. 4. 1944 a atypickým vyrytím poštovního směrovacího čísla 11a, které bylo poštovní správou přiřazeno západním sudetským zemím (Sudetenland West) se sídlem v Liberci (Reichenberg). Jako kontrast uvedeno denní razítko dalšího stroje – číslo je uvedeno v mezikruží před názvem pošty.

Ilustrace list 5 – Další příklady poštovního směrovacího čísla 11a v denním razítku (druhá polovina roku 1944, pravděpodobně i pozdější doba)

Ilustrace list 6 – Další příklady poštovního směrovacího čísla 11a v denním razítku různého vzhledu. Za povšimnutí stojí jednokruhová denní razítka a umístění čísla před názvem pošty.

Ilustrace list 7 – Další poštovní směrovací číslo – 9b – bylo použito na severní Moravě. Označení 9b krylo území východních Sudet (Sudetenland Ost). Otisky se vyskytovaly od 15. 4. 1944 dále.

Další zajímavostí a neobvyklostí je, že na zabraná území se dostaly výplatní stroje německé provenience, některé po válce zůstaly a dostaly se do vnitrozemí, některé byly staženy z poštovního provozu osvobozeného Československa po roce 1945.

Jejich prostřednictvím se k nám dostaly stroje s výplatními číslicemi různých tvarů – gotické hranaté, novogotické a malé oválné (Postalia). Objevily se u nás i dvoukruhová denní razítka s můstky různých velikostí (ty pak u nás zdomácněly až do dnešních dnů až na výjimky dvoukruhových bez můstků).

Označení oprávněného uživatele doznalo dalších změn – poněmčení či zasazení úplně nových uživatelů. Po roce 1945 byly štočky upraveny do české podoby. Některé zmizely úplně se zánikem subjektů, které výplatní stroje vlastnily. „Cesty strojů“ je oblast, kterou se nám již nepodaří zmapovat pro velký počet strojů a nepřesné či neexistující záznamy (zejména čísla strojů a další identifikační znaky, které se objevovaly na kartách, které stroje provázely). A to je škoda. U těch případů, kde se nám to podařilo, jsme překvapeni zjištěnými skutečnostmi.

V obrázkových přílohách jsou uvedeny otisky v černé barvě. Podotýkám, že původní barva je černá.

Uvedená čísla u otisků jsou katalogová čísla z Katalogu Di Casola/Leiš.

Děkuji přátelům Robertovi Di Casolovi a Berhardu Brunnerovi za cenné informace a poskytnutí obrázků ze sbírek. V novém vydání Katalogu z území Sudet se všechna tato nová zjištění objeví.

K tomuto článku nejsou přiloženy zmíněné ilustrace. Ty čtenář najde na portálu www.kf0015.cz (zavěšeno na tento web v květnu 2015).

Přidáno: 10. 5. 2015 na web www.kf0015.cz Autor článku a přednášky: Ivan Leiš Při přednesu doplněno filatelistickým materiálem.